Львівський національний університет імені Івана Франка
Філологічний факультет
Кафедра слов'янської філології імені професора Іларіона Свєнціцького

"ЗАТВЕРДЖУЮ"
В.о. декана філологічного факультету
доц. Крохмальний Р.О.
"31" серпня 2023 року

# РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

## Актуальні проблеми розвитку слов'янських мов

| | |
|---|---|
| галузь знань | 03 Гуманітарні науки |
| спеціальність | 035 Філологія |
| спеціалізація | 035.035 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – сербська<br>035.036 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – словацька<br>035.038 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – чеська |
| факультет | філологічний |

Львів – 2023 рік

Робоча програма «Актуальні проблеми розвитку слов'янських мов» для студентів денної форми навчання за спеціальністю 035 філологія, спеціалізацією 035.038 Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша чеська
„31" серпня 2022 року.

Розробники: доц. к.ф.н. Лобур Н. В., доц. к.ф.н. Албул О. А.

Робоча програма розглянута на засіданні кафедри слов'янської філології імені професора Іларіона Свєнціцького

Протокол від "31" серпня 2023 року № 1

Завідувач кафедри слов'янської філології імені професора Іларіона Свєнціцького

"31" серпня 2023 року _____ (доц. Сорока О.Б.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Затверджено Вченою радою філологічного факультету
Протокол від "31" серпня 2023 року № 1

"31" серпня 2023 року Голова _____ (доц. Крохмальний Р.О.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

***«Актуальні проблеми розвитку слов'янських мов »***

## Пояснювальна записка

Актуальні проблеми розвитку слов'янських мов – важлива і невід'ємна складова у підготовці магістрів зі слов'янської філології. Дана навчальна дисципліна ознайомлює студентів з актуальними проблемами розвитку слов'янських мов, вагомими теоретичними напрацюваннями у слов'янській мовознавчій науці. Головною метою цього курсу є підготовка фахівців до науково-педагогічної діяльності у вищих навчальних закладах. Доступ до теоретичної літератури, практичних напрацювань українських, європейський фахівців, активне використання інтернет-ресурсу відкривають можливості для підготовки магістрів, майбутніх науковців, які володіють глибокими теоретичними знаннями у галузі сучасної мовознавчої славістики.

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма навчання</td><td>заочна форма навчання</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Кількість кредитів – 4</td><td>Галузь знань<br>03 Гуманітарні науки</td><td colspan="2" rowspan="2">Нормативна</td></tr>
<tr><td>Напрям підготовки</td></tr>
<tr><td>Модулів –</td><td rowspan="5">Спеціальність:<br>035 Філологія</td><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>Змістових модулів – 1</td><td>1-й магістри</td><td>-</td></tr>
<tr><td>Індивідуальне науково-дослідне завдання<br>_____<br>(назва)</td><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Загальна кількість годин – 32</td><td>1-й</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td rowspan="9">Тижневих годин для денної форми навчання:<br>аудиторних – 2<br>самостійної роботи студента – 5,5</td><td rowspan="9">Освітньо-кваліфікаційний рівень:<br>магістр</td><td>16 год.</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>16 год.</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лабораторні</td></tr>
<tr><td></td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>88 год.</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Індивідуальні завдання: -</td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид контролю: залік</td></tr>
</table>

## 1. Мета та завдання навчальної дисципліни

***Мета*:** полягає у викладенні основних теоретичних понять з актуальних проблем мовознавчої славістики, ознайомленні та аналізу теоретичного

надбання сучасних європейських мовознавчих шкіл. Основну увагу зосереджено на опрацюванні монографій, статей, матеріалів міжнародних конференцій із заавансованої тематики.

***Завдання:*** навчити майбутніх славістів системно працювати над вдосконаленням теоретичної бази з проблем сучасної мовознавчої славістики, формувати у них навички компаративного аналізу мовознавчих явищ.

У результаті вивчення даного курсу студент повинен

***знати:*** основні теоретичні положення з курсу *Актуальні проблеми розвитку слов'янських мов;*

- процеси архаїзації та деархаїзації лексики у слов'янських мовах;
- процеси деідеологізації лексики у слов'янських мовах;
- основні теоретичні праці, які розкривають суть явища інтернаціоналізації;
- теоретичне висвітлення явища метафоризації, поняття метафоричної моделі;
- теоретичні здобутки польської лігвістичної школи Є Бартмінського;
- різні напрями і школи в лінгвістиці, вміти аналізувати, порівнювати іх теоретичне надбання;
- теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття тощо) та прикладні аспекти обраної філологічної спеціалізації;
- сутність конкретних філологічних питань, власну точку зору на них та її обґрунтування як фахівцям, так і широкому загалу, зокрема особам, які навчаються;
- дослідницькі підходи й методи для аналізу конкретного лінгвістичного матеріалу;

***вміти:*** працювати з науковою та методичною літературою;

- працювати з тлумачними словниками різних періодів, найновішими словниками іншомовних слів та неологізмів у слов'янських мовах;
- аналізувати на матеріалі слов'янських мов актуальні проблеми, пов'язані з архаїзацією, деархаїзацією, інтернаціоналізацією лексики;
- створювати усні й письмові тексти наукового стилю державною та слов'янською (іноземними) мовами;

- застосовувати філологічні знання для розв'язання професійних завдань;

- ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати;
- використовувати інформаційні й комунікаційні технології, зокрема для вирішення стандартних завдань професійної діяльності;
- оцінювати й критично аналізувати соціально, особистісно та професійно значущі проблеми і пропонувати шляхи їх вирішення у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування;

-характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття тощо) та прикладні аспекти обраної філологічної спеціалізації.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен розвивати та вдосконалювати

**загальні компетентності** (ЗК):

- Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.
- Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- Здатність проведення досліджень на належному рівні.

**фахові компетентності** (ФК):

- Здатність критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення філологічної науки.
- Здатність здійснювати науковий аналіз і структурування мовного / мовленнєвого й літературного матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів.
- Здатність застосовувати поглиблені знання з обраної філологічної спеціалізації для вирішення професійних завдань.
- Здатність вільно користуватися спеціальною термінологією в обраній галузі філологічних досліджень.
- Усвідомлення ролі експресивних, емоційних, логічних засобів мови для досягнення запланованого прагматичного результату.

**Змістовий модуль 1.** ***Активні процеси у лексиці сучасних слов'янських мов.***

*Тема 1.* Активні процеси у лексиці сучасних слов'янських мов. Аналіз семантичних процесів у лексиці. Деструктуризація попередньої змістової опозиції політичних термінів та утворення нової опозиції. Розвиток різнорівневої багатозначності. "Криміналізація" сучасної лексики.

*Тема 2.* Архаїзація та деархаїзація лексики слов'янських мов. Ілюстрація прикладів з тлумачних словників різних періодів.

*Тема 3.* Деідеологізація лексики. Робота з тлумачними словниками.

*Тема 4.*Інтернаціоналізація лексичного складу національних мов. Явище пуризу.Активний характер запозичень. Класифікація запозичень за мовами.

*Тема 5.* Теоретичне висвітлення явища метафоризації у лінгвістиці. Метафора – мовний маркер кризової політичної ситуації.

*Тема 6.* Поняття метафоричної моделі та її зміна. Типова метафорична антропоморфна модель на матеріалі слов'янських мов.

*Тема 7.*Польська лінгвістична школа Є Бартмінського. Мовна картина світу та її зміни.

*Тема 8.*Стан і статус слов'янських мікромов кінця XX – початку XXI століття.

## 2. Структура навчальної дисципліни

| Назви змістових модулів і тем | Кількість годин | | | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Денна форма | | | | | | Заочна форма | | | | | |
| | Усього | у тому числі | | | | | Усього | у тому числі | | | | |
| | | л | п | лаб | інд | ср | | л | п | лаб | інд | ср |
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 |
| **Модуль 1** | | | | | | | | | | | | |
| **Змістовий модуль 1.** | | | | | | | | | | | | |
| Тема 1. Активні процеси у лексиці сучасних слов'янських мов. Аналіз семантичних процесів у лексиці. Деструктуризація попередньої змістової опозиції політичних термінів та утворення нової опозиції. Розвиток різнорівневої багатозначності. "Криміналізація" сучасної лексики. | 15 | 2 | 2 | | | 11 | | | | | | |
| Тема 2. Архаїзація та деархаїзація лексики слов'янських мов. Ілюстрація прикладів з тлумачних | 15 | 2 | 2 | | | 11 | | | | | | |

| | | | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| словників різних періодів. | | | | | | | | | | | |
| Тема 3. Деідеологізація лексики. Робота з тлумачними словниками. | 10 | 2 | 2 | | | 11 | | | | | |
| Тема 4. Інтернаціоналізація лексичного складу національних мов. Явище пуризу. Активний характер запозичень. Класифікація запозичень за мовами. | 20 | 2 | 2 | | | 11 | | | | | |
| Тема 5. Теоретичне висвітлення явища метафоризації у лінгвістиці. Метафора – мовний маркер кризової політичної ситуації. | 15 | 2 | 2 | | | 11 | | | | | |
| Тема 6. Поняття метафоричної моделі та її зміна. Типова метафорична антропоморфна модель на матеріалі слов'янських мов. | 20 | 2 | 2 | | | 11 | | | | | |
| Тема 7. Польська лінгвістична школа Є Бартмінського. Мовна картина світу та її зміни. | 10 | 2 | 2 | | | 11 | | | | | |

| | | | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Тема 8. Стан і статус слов'янських мікромов кінця XX – початку XXI століття. | 15 | 2 | 2 | | | 11 | | | | | |

## Самостійна робота

| № з/п | Назва теми | Форма звіту | Кількість годин |
|---|---|---|---|
| 1 | Активні процеси у лексиці сучасних слов'янських мов. Аналіз семантичних процесів у лексиці. Деструктуризація попередньої змістової опозиції політичних термінів та утворення нової опозиції. Розвиток різнорівневої багатозначності. "Криміналізація" сучасної лексики. | Усне повідомлення. Опрацювання теоретичної літератури. Підготовка презентації. | 12 |
| 2 | Архаїзація та деархаїзація лексики слов'янських мов. Ілюстрація прикладів з тлумачних словників різних періодів. | Усне повідомлення. Опрацювання літератури. | 10 |
| 3 | Деідеологізація лексики. Робота з тлумачними словниками слов'янських мов різних періодів | Усне повідомлення. Опрацювання літератури. | 12 |
| 4 | Інтернаціоналізація лексичного складу національних мов. Явище пуризу. Активний характер запозичень. Класифікація запозичень за мовами.. | Усне повідомлення. Опрацювання літератури. | 10 |
| 5 | Теоретичне висвітлення явища метафоризації у лінгвістиці. Метафора – мовний маркер кризової політичної ситуації. | Усне повідомлення. | 12 |
| 6 | Поняття метафоричної моделі та її зміна. Типова метафорична антропоморфна модель на матеріалі слов'янських мов. | Усне повідомлення. | 10 |
| 7 | Польська лінгвістична школа Є Бартмінського. Мовна картина світу та її зміни. | Усне повідомлення. Підготовка презентації | 12 |

| | | | |
|---|---|---|---|
| 8 | Стан і статус слов'янських мікромов кінця XX – початку XXI століття. | Усне повідомлення. | 10 |

**Методи навчання**

Словесні (лекції у формі пояснень, розповідей та бесід); наочні (застосування ілюстрацій та демонстрацій, що відповідають темі лекційних та практичних занять); практичні (застосування набутих знань у розв'язанні практичних завдань).

**Методи контролю**

Підсумковий контроль передбачений у формі заліку через виставлення оцінки за результатами поточної успішності та результатів усного заліку. Оцінювання поточної успішністі проводиться за 50-бальною шкалою. Бали за поточну успішність нараховуються так:

1. оцінювання письмових завдань впродовж семестру (підготовка контрольних та тестових завдань, підготовка наукової доповіді-презентації– 50 балів;
2. оцінка за залік – 50 балів.

Максимальна кількість балів – 100.

**Шкала оцінювання: національна та ECTS**

| Оцінка в балах | Оцінка ECTS | Оцінка за національною шкалою | | |
|---|---|---|---|---|
| | | для екзамену, курсового проекту (роботи), практики | | для заліку |
| 90 – 100 | **A** | 5 | відмінно | зараховано |
| 81-89 | **B** | 4 | дуже добре | |
| 71-80 | **C** | | добре | |
| 61-70 | **D** | 3 | задовільно | |
| 51-60 | **E** | | достатньо | |
| 21-50 | **FX** | 2 | незадовільно | не зараховано |
| 0-20 | **F** | 2 | незадовільно (без права перездачі) | не зараховано (без права перездачі) |

**Методичне забезпечення**

Методичне забезпечення дисципліни складається з:

- конспекту лекцій;
- комплекту практичних завдань;
- комплекту завдань для письмових опитувань;
- переліку тем для усних опитувань;
- списку рекомендованої літератури.

**Рекомендована література**

1. Інна Ренчка. Ідеологізація та деідеологізація лексем у словниках української мови XX – початку XXI століть. Кандидатська дисертація на здобуття вченого ступеня кандидата філологічних наук. Київський університет «Києво-

Могилянська академія», 2017, режим доступу https://chtyvo.org.ua/authors/Renchka_Inna/Ideolohizatsiia_ta_deideolohizatsiia_leksem_u_slovnykakh_ukrainskoi_movy_XX__pochatku_XXI_stolit/

2. Інна Ренчка. Лексикон тоталітаризму. Київ, 2018, 231с.
3. Лариса Масенко. Мова і політика. Київ, 1999, 2004, 124 с.
4. Лариса Масенко. Мова радянського тоталітаризму. Київ, 2017, 240с.
5. Лобур Н.В.Антропометрична метафора у мовній картині світу : типологічна модель (на матеріалах української та чеської мов) 10.02.01 – українська мова; 10.02.03 – слов'янські мови. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. Львів, 1997 – 22 с.
6. Лобур Надія. Динаміка в семантиці терміна *ideologie* (на матеріалі чеської мови) // Вісник Львівського університету. Серія філологічна, випуск 49, 2009 – с. 201-205.
7. Лучик.В.В. вступ до слов'янської філології. Підручник.Київ, 2008.
8. Мазурик Д. В. Інноваційні процеси в лексиці сучасної української літературної мови (90-і роки XX ст.) : автореф. дис. … канд. філол. наук : 10.02.01 / Мазурик Д. В. ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2002, 19с.
9. Тетяна Жалко. Запозичена лексика сучасної української мови як інноваційна форма маркованої лексики// Науковий вісник Східноєвропейського університету імені Лесі Українки, 2015, с. 72-77.
10. Стишов О. А. Динамічні процеси в лексико-семантичній системі та в словотворі української мови кінця XX ст. (на матеріалі мови засобів масової інформації) : автореф. дис. … д-ра філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Стишов О. А. – К., 2003. – 33 с.
11. Стишов О. А. Українська лексика кінця XX століття (на матеріалі мови засобів масової інформації) : монографія / О. А. Стишов. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2003. – 388 с.
12. BARTMIŃSKI Jerzy: Językowy obraz świata Polaków w okresie przemian: Komparacja systemów i funkcjonowania współczesnych języków słowiańskich. Pod red. Stanisława Gajdy. Opole 2000, s. 179-195.
13. BARTMIŃSKI Jerzy: Językowy obraz świata jako podstawa tożsamości narodowej. W: Kultura a kręgi tożsamości. Pod red. Teresy Kostryrko, Tadeusza Zgółki. Poznań 2000 s. 152-167
14. Čechová, M. Dynamika slovní zásoby dnešní češtiny. In: S.Gajda, Języki slowiańskie wobec wspólczesnych przemian w Europie. Opole 1993,s. 103-104.
15. Český jazyk na přelomu tisíciletí. František Daneš a kolektiv. Praha, 1997.
16.Dokulil, M. Nová skutečnost v zrcadle slovní zásoby češtiny. Naše řeč, 35,1951,s.121-131.
17. Kraus, j. K vývojové dynamice vědecké komunikace. In: M. Žemlička, Termina 10. Pedagogická fakulta TU v Liberci a ÚJČ AV ČR 1995, s.81-94.

18. Sprachwandel in der Slavia. Die slavischen Sprachen an der Schwelle zum 21. Jahrhundert. Herausgegeben von Lew N. Zybatow. Frankfurt am Main; Berlin; Bern; Bruxells; New York; Oxford; Wien, 2000. Teil 1,2.

Основні словники:

1. Чесько-український словник у 2-х т. К., 1988.
2. Українсько-чеський словник у 2-х т. Прага, 1994.
3. Чешско-русский словарь в 2-х т. Прага, 1976.
4. Русско-чешский словарь в 2-х т. Москва, 1978.
5. Martincová O. a kol. Nová slova v češtině. Slovník neologizmů. Praha, 1998.
6. Kraus J., Petráčková V. Akademický slovník cizích slov. Praha:Academia, 1995.
7. Příruční slovník jazyka českého. Díl.I-IV. Praha, 1935-1957.
8. Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. Praha, 1978, 1994, 2002.
9. Slovník spisovného jazyka českého. Dil. I-IV. Praha, 1958-1971.
10. Trávníček F. Slovník jazyka českého. Praha, 1952.

Інтернет джерела:

https://ujc.avcr.cz/elektronicke-slovniky-a-zdroje/Akademicky_slovnik_soucasne_cestiny.html
https://ujc.avcr.cz/elektronicke-slovniky-a-zdroje/Bibliografie-ceske-lingvistiky.html
https://ujc.avcr.cz/elektronicke-slovniky-a-zdroje/kartoteka_lexikalniho_archivu.html
https://ujc.avcr.cz/elektronicke-slovniky-a-zdroje/Neomat.html
https://ujc.avcr.cz/elektronicke-slovniky-a-zdroje/Slovnik_spisovneho_jazyka_ceskeho.html